

Nr 2(75) 2019

ISSN 2544-7068

BEZPIECZNY BANK

BANKOWY
FUNDUSZ
GWARANCYJNY

BEZPIECZNY BANK jest czasopismem wydawanym przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny od 1997 roku, poświęconym zagadnieniom stabilności systemu finansowego, ze szczególnym uwzględnieniem systemu bankowego.

KOMITET REDAKCYJNY

prof. Jan Szambelańczyk – redaktor naczelny
prof. Małgorzata Iwanicz-Drozdowska
prof. Ryszard Kokoszczyński
prof. Monika Marcinkowska
prof. Ewa Miklaszewska
prof. Krzysztof Opolski
dr Ewa Kulińska-Sadłocha
Ewa Teleżyńska – sekretarz redakcji

RADA PROGRAMOWO-NAUKOWA

Piotr Nowak – przewodniczący
prof. Paola Bongini
prof. Santiago Carbo-Valverde
prof. Dariusz Filar
prof. Eugeniusz Gatnar
prof. Andrzej Gospodarowicz
prof. Leszek Pawłowicz
Krzysztof Pietraszkiewicz
Zdzisław Sokal
prof. Rafał Sura

Artykuły publikowane w **BEZPIECZNYM BANKU** są recenzowane.
Za publikację naukową w **BEZPIECZNYM BANKU** Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego przyznał trzynastacie punktów.
BEZPIECZNY BANK (online) ISSN 2544-7068
Wcześniejsze wydania **BEZPIECZNEGO BANKU** miały numer ISSN 1429-2939

REDAKCJA

Krystyna Kawerska

WYDAWCA

Bankowy Fundusz Gwarancyjny
ul. Ks. Ignacego Jana Skorupki 4
00-546 Warszawa

SEKRETARIAT REDAKCJI

Ewa Teleżyńska
Telefon: 22 583 08 78
e-mail: redakcja@bfg.pl

Informacje dotyczące wymogów formalnych i edytorskich dla autorów publikacji znajdują się na stronie: **www.bfg.pl**

Opracowanie komputerowe:
Dom Wydawniczy ELIPSA
ul. Inflancka 15/198, 00-189 Warszawa
tel. 22 635 03 01, e-mail: elipsa@elipsa.pl,
www.elipsa.pl

Miscellanea

Ewa Kulińska-Sadłocha*
ORCID: 0000-0002-8183-6111

Globalne konsultacje projektu Zasad Odpowiedzialnej Bankowości UNEP FI – opinia ekspertów polskiego rynku bankowego

Global consultations of the UNEP FI Principles for Responsible Banking project – opinion by the Polish banking market experts

JEL: G28, O16

Wstęp

Zasady Odpowiedzialnej Bankowości – ZOB (ang. *Principles for Responsible Banking*) zostały opracowane przez grupę banków – członków Inicjatywy Finansowej Programu Narodów Zjednoczonych ds. Środowiska (UNEP FI)¹. W trakcie odbywającego się co dwa lata *Globalnego Okrągłego Stołu* UNEP FI – 26 listopada 2018 roku

---

* Polskie Towarzystwo Ekonomiczne w Warszawie.

¹ UNEP FI – United Nations Environment Programme Finance Initiative – Inicjatywa Finansowa Programu Narodów Zjednoczonych ds. Środowiska to partnerstwo pomiędzy UNEP a globalnym sektorem finansowym powstałe po Szczycie Ziemi w Rio de Janeiro w 1992 roku. Jej członkami są instytucje finansowe – sygnatariusze Deklaracji zaangażowania instytucji finansowych na rzecz zrównoważonego rozwoju (UNEP Statement of Commitment by Financial Institutions (FI) on Sustainable Development). Aktualnie są to 242 instytucje z całego świata, w tym: 138 banków, 69 ubezpieczycieli oraz 35 firm inwestycyjnych.

przedstawiono projekt ZOB i oficjalnie rozpoczęto półroczny proces publicznych konsultacji. W jego trakcie zaangażowane w opracowanie *Zasad* banki, UNEP FI, a także instytucje wspierające inicjatywę zorganizowały wiele spotkań informacyjnych, konferencji, warsztatów, a także webinarium z udziałem czołowych ekspertów finansowych². Ich celem było przedstawienie i wyjaśnienia istoty ZOB oraz zebranie wszelkich uwag, opinii i propozycji zmian (m.in.: dotyczących kompleksowości ZOB, ich klarowności, elastyczności, możliwości poprawy skuteczności wdrażania i stosowania) pozwalających na dopracowanie i przygotowanie ostatecznej wersji *Zasad*. Ponadto została uruchomiona internetowa ankieta konsultacyjna, która umożliwiła wszystkim zainteresowanym podmiotom wyrażenie swojego zdania na temat projektu ZOB, a tym samym oddziaływanie na ostateczny kształt *Zasad*. Konsultacje zakończyły się 31 maja 2019 roku. Natomiast oficjalne ogłoszenie opracowanych przez banki ZOB UNEP FI wraz z uroczystym ich podpisaniem przez zdeklarowane/zdecydowane już instytucje ma odbyć się 22 września 2019 roku w Nowym Jorku, w siedzibie ONZ (równoległe do posiedzenia Wysokiego Szczebla Zgromadzenia Ogólnego ONZ).

W konsultacjach ZOB UNEP FI wziął udział Europejski Kongres Finansowy (EKF)³. Po przeprowadzeniu dwuetapowego badania eksperckiego wśród przedstawicieli polskiego rynku finansowego przygotowano odpowiedzi na pytania UNEP FI w ramach globalnych konsultacji projektu *Zasad Odpowiedzialnej Bankowości*. Niniejsze opracowanie zawiera syntetyczną charakterystykę inicjatywy UNEP FI oraz sprawozdanie z przeprowadzonego przez EKF badania eksperckiego wraz z załącznikiem w postaci przekazanych do UNEP odpowiedzi na pytania konsultacyjne (Załącznik 1).

1. Charakterystyka projektu *Zasad Odpowiedzialnej Bankowości UNEP FI*

Broszura konsultacyjna ZOB zawiera 6 zasad odpowiedzialnej bankowości, charakteryzuje wymagania stawiane sygnatariuszom ZOB, a ponadto uzupełniona jest o przewodnik implementacji, który dokładnie określa znaczenie i cele poszczególnych zasad oraz podaje szczegółowe wskazówki dotyczące sposobów ich wdrażania⁴.

² M.in.: wspólne internetowe seminaria informacyjne oraz warsztaty UNEP FI i EBF (Europejskiej Federacji Bankowej) czy Europejskiego Stowarzyszenia Banków Spółdzielczych (EACB); Panel na Światowym Forum Ekonomicznym w Davos (2019), konferencje i seminaria organizowane przez – UNNEP FI, banki i stowarzyszenia bankowe w Europie (Frankfurcie, Genewie, Kopenhadze, Madrycie, Paryżu, Rotterdamie, Sztokholmie, Wiedniu) oraz krajach pozaeuropejskich, jak: Chile, Kanada, Kenia, Nigeria, Panama, RPA, czy Stany Zjednoczone.

³ Europejski Kongres Finansowy to niezależny think tank koncentrujący się na tematyce gospodarczo-finansowej. Jego działania obejmują organizowanie kongresów, opracowywanie rekomendacji, stanowisk polskich ekspertów w międzynarodowych konsultacjach, publikacji książkowych, prognoz ekonomicznych i technologicznych oraz ratingu relacji inwestorskich.

⁴ UNEP FI: *Principles for Responsible Banking. Shaping our Future*, <https://www.unepfi.org/word-press/wp-content/uploads/2019/05/PRB-Consultation-Document-11-Web-1.pdf>

Przy czym z uwagi na zróżnicowanie banków, co do reprezentowanego poziomu „zrównoważonej” działalności, wskazówki i wytyczne podzielono na dwie grupy: pierwsza kierowana jest do banków, które rozpoczynają wdrażanie zasad (ang. *starter banks*); druga – do banków, które są bardziej zaawansowane i poszukują możliwości dalszego doskonalenia i uzyskiwania lepszych efektów (ang. *intermediate banks, advanced banks*). Omówienie każdej zasady uzupełniono wykazem ważnych źródeł informacji, które banki mogą wykorzystać przy wdrażaniu zasad oraz przykładami konkretnych – sprawdzonych przez banki członków UNEP FI – rozwiązań dotyczących zrównoważonych działań.

Zasady zostały opracowane przez 28 banków⁵ – członków UNEP FI, będących reprezentantami 5 kontynentów i dysponujących łącznie aktywami o wartości ponad 17 bilionów USD. Inicjatywa była aktywnie wspierana przez pozostałych członków UNEP FI oraz 12 organizacji – przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego, m.in.: Oxfam International, 2 Degrees Investing Initiative czy WWF (Światowy Fundusz na rzecz Przyrody). Banki są zmobilizowane do podjęcia zdecydowanych działań w tym zakresie, z jednej strony przez narastające problemy środowiskowe i społeczne będące istotnym źródłem ryzyka bankowego, z drugiej zaś dokonujące się zmiany w ich otoczeniu, jak: ekologizacja gospodarek, nowe zrównoważone wzorce konsumpcji, style życia i kultury biznesowe, coraz wyraźniej komunikowane potrzeby społeczne i oczekiwania co do dalszego rozwoju cywilizacyjnego (m.in.: wyrażone w Celach Zrównoważonego Rozwoju-SDGs⁶ oraz Porozumieniu Klimatycznym z Paryża⁷). Wiodące banki na świecie zdały sobie sprawę

⁵ Inicjatywę opracowania Zasad podjęło 26 banków, później dołączyły jeszcze 2 banki – National Australian Bank (Australia) i Standard Bank (RPA). Banki zaangażowane w opracowanie ZOB w porządku alfabetycznym: Access Bank (Nigeria), Arab African International Bank – AAIB (Egipt), Banco Pichincha (Ekwador), Banorte (Meksyk), Barclays (Wielka Brytania), BBVA (Hiszpania), BNP Paribas (Francja), Bradesco (Brazylia), Commercial International Bank – CIB (Egipt), First Rand (RPA), Garanti Bank (Turcja), Golomt Bank (Mongolia), Hana Financial Group (Korea Południowa), Industrial and Commercial Bank of China – ICBC (Chiny), ING (Holandia), KCB Group (Kenia), Land Bank (RPA), National Australian Bank (Australia), Nordea (Szwecja), Piraeus Bank (Grecja), Santander (Hiszpania), Shinhan Financial Group (Korea Południowa), Standard Bank (RPA), Societe Generale (Francja), Standard Bank (RPA), Triodos Bank (Holandia), Westpac Group (Australia), YES Bank (Indie).

⁶ Cele Zrównoważonego Rozwoju (Sustainable Development Goals – SDGs) – zawarte w rezolucji przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne 25 września 2015 roku w Nowym Jorku: *Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030*. Agenda zawiera 17 celów, które dotyczą 5 obszarów: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój, partnerstwo oraz 169 zadań, które mają zostać osiągnięte do 2030 r. Obejmują one takie wyzwania, jak: ubóstwo, głód, zdrowie, edukacja, równość płci, czysta woda i warunki sanitarne, czysta i dostępna energia, wzrost gospodarczy i godna praca, innowacyjność, przemysł, infrastruktura, nierówności, zrównoważone miasta i społeczności, odpowiedzialna produkcja i konsumpcja, zmiany klimatyczne, życie pod wodą i na lądzie, pokój, sprawiedliwość i silne instytucje, partnerstwa na rzecz celów. Realizacja celów i zadań jest monitorowana na całym świecie odpowiednimi wskaźnikami (w Polsce przez GUS).

⁷ Porozumienie Klimatyczne w Paryżu – globalne porozumienie zawarte na konferencji klimatycznej ONZ. Rządy 195 krajów osiągnęły porozumienie w kwestii: – długoterminowego celu, jakim jest utrzymanie wzrostu średniej temperatury na świecie znacznie niższego niż 2°C powyżej poziomu sprzed epoki przemysłowej; dążenia do tego, by ograniczyć wzrost do 1,5°C, gdyż znacznie obniżyłoby to ryzyko i skutki zmiany klimatu; – konieczności jak najszybszego osiągnięcia w skali świata

z tego, że chcąc utrzymać pozycję i nadal odgrywać znaczącą rolę w społeczeństwie i gospodarce, nie mogą ignorować zagrożeń i muszą wykorzystać możliwości zmieniającego się otoczenia, odpowiednio dostosowując swoją działalność do potrzeb i oczekiwań klientów, interesariuszy, tzn. wypracowywać nadwyżki finansowe zapewniające kontynuację działalności i rozwój banku, ale przy uwzględnieniu oczekiwań społecznych wyrażonych m.in.: w SDGs, Porozumieniu Klimatycznym z Paryża oraz innych wytycznych krajowych i regionalnych.

Zasady Odpowiedzialnej Bankowości stanowią ogólne ramy dla kształtowania „zrównoważonego” systemu bankowego, wskazując sposób dostosowania praktyk biznesowych i strategii banków do celów społeczeństwa wyrażonych w Celach Zrównoważonego Rozwoju oraz Paryskim Porozumieniu Klimatycznym. Zasady mają charakter wytycznych globalnych (generalnych), co oznacza, że zostały tak ukształtowane, aby stwarzały szanse dla ich konkretyzacji – z uwzględnieniem możliwości i ograniczeń – każdemu bankowi, niezależnie od specyfiki jego działalności, wielkości, otoczenia, w którym funkcjonuje, czy wreszcie modelu biznesowego.

Zasady Odpowiedzialnej Bankowości dotyczą (por. tabela 1):

- włączenia celów środowiskowych i społecznych do długoterminowych strategii banku (zakładając, że działalność banku oraz oferowane przez niego produkty i usługi mogą wspierać zrównoważony rozwój przy jednoczesnym osiągnięciu przez bank korzyści finansowych),
- identyfikacji obszarów pozytywnego i negatywnego wpływu banku na środowisko naturalne i społeczeństwo (m.in.: w celu wyeliminowania negatywnego oddziaływania, a jeżeli jest ono nieuniknione – wykorzystania możliwości zredukowania, złagodzenia, bądź zrekompensowania w jak najbardziej odpowiedni sposób),
- współpracy z klientami w zakresie informowania i promowania zrównoważonych praktyk, przechodzenia na bardziej zrównoważone modele biznesowe, technologie, style życia, w celu wzmocnienia możliwości klientów w zakresie wspierania celów środowiskowych i społecznych,
- dialogu z interesariuszami w celu potwierdzenia, że bank uwzględnia wszystkie istotne interesy przy wyznaczaniu celów i realizacji zadań społecznych,
- zarządzania i wyznaczania celów – związanego z wyznaczaniem, włączeniem i uwzględnianiem celów środowiskowych i społecznych w decyzjach na wszystkich poziomach zarządzania i we wszystkich obszarach działalności banku wraz z zapewnieniem efektywności ich realizacji,
- transparentności i rozliczalności w zakresie wyznaczania i realizacji celów poprzez przygotowanie czytelnych i rzetelnych raportów publicznych dotyczących poziomu realizacji przez bank celów i zadań społecznych oraz umożliwiających śledzenie postępów wdrażania ZOB.

---

punktu zwrotnego maksymalnego poziomu emisji gazów cieplarnianych – przy założeniu, że krajom rozwijającym się zajmie to więcej czasu; – doprowadzenia do szybkiej redukcji emisji zgodnie z najnowszymi dostępnymi informacjami naukowymi.

Tabela 1. Zasady Odpowiedzialnej Bankowości

<p>Zasada 1: Strategia</p> <p>„Ukształtujemy naszą strategię biznesową w taki sposób, aby służyła również potrzebom i powszechnemu dobru jednostek, a także przyczyniała się do realizacji celów społecznych wyrażonych w Celach Zrównoważonego Rozwoju (SDGs) i Paryskim Porozumieniu Klimatycznym, jak również w innych ważnych wytycznych krajowych lub regionalnych. Skoncentrujemy nasze wysiłki na tych obszarach, na które mamy największy wpływ”.</p> <p>Bank może to osiągnąć poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • włączenie celów społecznych (zawartych w: SDG, Porozumieniu Klimatycznym z Paryża, innych wytycznych krajowych, regionalnych lub międzynarodowych) do strategii biznesowej i kluczowych decyzji biznesowych, w tym decyzji o alokacji kapitału, • identyfikację i ocenę tych obszarów swojej działalności, które generują lub mogą generować najbardziej znaczące pozytywne i negatywne skutki środowiskowe, społeczne i ekonomiczne, • wyznaczanie i publikowanie – dla ww. zidentyfikowanych obszarów – celów, które zapewnią znaczny wkład banku w realizację celów i zadań określonych w SDGs, paryskim porozumieniu klimatycznym i innych wytycznych krajowych, regionalnych lub międzynarodowych.
<p>Zasada 2: Wpływ na otoczenie</p> <p>„Będziemy systematycznie podejmować starania, zarządzając odpowiednio ryzykiem, aby stopniowo redukować nasz negatywny wpływ na środowisko naturalne czy społeczeństwo i jednocześnie zwiększać skalę pozytywnych efektów naszych działań, produktów i usług”.</p> <p>Bank może to osiągnąć poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • identyfikację, ocenę i podanie do publicznej wiadomości (potencjalnych) najbardziej istotnych pozytywnych efektów i negatywnych skutków decyzji dotyczących alokacji kapitału oraz dostarczania produktów i świadczenia usług, • opracowanie kluczowych wskaźników efektywności (KPIs), które posłużą jako kryteria przy rozpoznawaniu, redukowaniu i łagodzeniu najbardziej niepożądanych negatywnych skutków oraz dążeniu do ciągłego rozszerzania i zwiększania pozytywnych efektów, • dokonywanie predykcyjnej oceny ryzyka i szans związanych ze zrównoważonym rozwojem na poziomie transakcji, portfela oraz strategii, a także poprzez zarządzanie i ograniczanie znaczącego ryzyka.
<p>Zasada 3: Klienci</p> <p>„Będziemy odpowiedzialnie współpracować z naszymi klientami, aby promować zrównoważone praktyki biznesowe oraz działalność gospodarczą mającą na celu tworzenie wspólnego dobrobytu zarówno dla obecnych, jak i przyszłych pokoleń”.</p> <p>Bank może to osiągnąć poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • systematyczne wspieranie klientów w zmniejszaniu ich negatywnego oraz zwiększaniu pozytywnego wpływu na środowisko poprzez zastosowanie przez nich nowych technologii, modeli biznesowych i praktyk oraz poprzez zachęcanie i wspieranie zrównoważonych zachowań i wyborów konsumpcyjnych wśród klientów detalicznych, • opracowanie strategii i definiowanie środków z myślą o ww. wsparciu dla takich obszarów, jak rozwój nowych produktów i usług oraz wprowadzenie systemu zachęt i odpowiednich warunków umów związanych ze zrównoważonym rozwojem, • podejmowanie działań mających na celu upewnienie się, że klienci detaliczni mają wiedzę i umiejętności umożliwiające efektywne zarządzanie swoimi finansami, np. przez programy edukacji finansowej.

Zasada 4: Interesariusze

„Będziemy aktywnie i odpowiedzialnie komunikować się, konsultować i współpracować z poszczególnymi interesariuszami, z myślą o jak najefektywniejszej realizacji celów społecznych”.

Bank może to osiągnąć poprzez:

- identyfikację i klasyfikację kluczowych zewnętrznych interesariuszy, jak: organy regulacyjne, inwestorzy, decydenci i instytucje społeczeństwa obywatelskiego, zwracając szczególną uwagę na tych interesariuszy, którzy są najbardziej (pośrednio lub bezpośrednio) narażeni na konsekwencje różnych działań banku oraz decyzji kredytowych i inwestycyjnych,
- komunikowanie się i konsultowanie z interesariuszami w celu poznania ich oczekiwań oraz sugestii dotyczących istotnych kwestii w strategii i praktykach biznesowych banku,
- zagwarantowanie, że współpraca lub zobowiązania względem regulatorów i organów ustawodawczych pokrywają się z celami i zamierzeniami ZOB. Proaktywne działanie na rzecz zrównoważonych regulacji i standardów funkcjonowania.

Zasada 5: Zarządzanie i wyznaczanie celów

„Będziemy realizować nasze zobowiązanie do przestrzegania tych zasad poprzez efektywne zarządzanie i budowanie kultury odpowiedzialnej bankowości oraz demonstrować nasze ambicje i odpowiedzialność poprzez wyznaczenie celów społecznych dotyczących obszarów najistotniejszego naszego wpływu na środowisko naturalne i społeczeństwo”.

Bank może to osiągnąć poprzez:

- wyznaczenie zadań i odpowiedzialności za realizację strategicznych celów w zakresie zrównoważonego rozwoju we wszystkich obszarach funkcjonowania banku i zapewnienie im odpowiedniego statusu, wpływu i zasobów,
- ustanowienie skutecznych polityk i systemów zarządzania oraz mechanizmów kontroli w celu zapewnienia, że zrównoważone cele i zamierzenia zostały zintegrowane ze wszystkimi procesami decyzyjnymi w całym banku,
- komunikowanie o wkładzie kierownictwa najwyższego szczebla w realizację celów zrównoważonego rozwoju oraz zintegrowanie efektów realizacji zrównoważonych celów banku z ocenami wyników pracowników, systemami wynagrodzeń i decyzjami w sprawie awansów,
- wyznaczenie celów SMART (*Specific* – konkretne, *Measurable* – mierzalne, *Achievable* – osiągalne, *Relevant* – istotne, *Time-bound* – ograniczone czasowo), które odnoszą się do najbardziej znaczącego (potencjalnego) negatywnego oddziaływania usług, produktów i innych aktywności banku i które zwiększą najbardziej znaczące (potencjalne) pozytywne oddziaływanie na otoczenie i zwiększą wkład banku w realizację celów społecznych.

Zasada 6: Przejrzystość i rozliczalność

„Będziemy systematycznie dokonywać przeglądu indywidualnego i kolektywnego wkładu we wdrażanie zasad do banku, jak również w transparentny sposób rozliczać nasz pozytywny i negatywny wpływ na środowisko naturalne i społeczeństwo oraz wkład w realizację celów społecznych”.

Bank jest zobowiązany:

- w ciągu pierwszych 14 miesięcy od uzyskania statusu sygnatariusza ZOB, a następnie każdego kolejnego roku w transparentny sposób raportować o swoim znaczącym pozytywnym i negatywnym oddziaływaniu na środowisko naturalne i społeczeństwo oraz o wkładzie w realizację celów społecznych,
- do umieszczenia informacji w *Szablonie Raportu* dotyczącej miejsca, w którym można znaleźć dane na temat procesu wdrażania ZOB,
- poddać się corocznemu procesowi indywidualnego przeglądu, którego wymagania różnią się w zależności od zadeklarowanego przez bank „poziomu zaawansowania” w zakresie wdrażania ZOB.

Źródło: opracowanie na podstawie: UNEP FI: *Principles for Responsible Banking. Shaping our Future.*

Zaproponowane w ramach UNEP FI Zasady Odpowiedzialnej Bankowości – zdaniem banków inicjatorów – mają między innymi zapewnić:

- zdefiniowanie, ukształtowanie i ustabilizowanie roli sektora bankowego w społeczeństwie i gospodarce XXI wieku (włączenie do strategii banków celów społeczeństwa wyrażonych w Celach Zrównoważonego Rozwoju (SDGs), Paryskim Porozumieniu Klimatycznym i innych odpowiednich wytycznych krajowych, regionalnych czy międzynarodowych),
- odbudowę i wzmocnienie zaufania do banków oraz zwiększenie zaangażowania klientów,
- rzetelne ustalanie i komunikowanie celów społecznych oraz wkładu banku w cele społeczeństwa,
- ustanowienie globalnego benchmarku dla odpowiedzialnej bankowości i praktycznych wskazówek dla banków, w jaki sposób go osiągnąć.

I, mimo że koncepcja odpowiedzialnej bankowości nie jest nowa, a działania i inicjatywy w tym zakresie podejmowane są przez różne podmioty od ponad 20 lat, to nader często realizacja proekologicznych i prospołecznych celów banków pozostaje na etapie deklaracji lub podejmowane działania mają charakter doraźny i służą głównie poprawie wizerunku banku. ZOB od innych inicjatyw bankowych w tym zakresie odróżnia globalny i jednocześnie tylko ramowy charakter, który stwarza możliwości odpowiednich do danej sytuacji zmian systemowych. Mają one zastosowanie do wszystkich obszarów działalności banku oraz poziomów zarządzania (strategicznego, portfelowego, transakcyjnego)⁸. Skupiają się na wyznaczeniu celów (ekologicznych i społecznych) w obszarach, w których banki mają lub mogą mieć największy wpływ na cele społeczeństwa. Nakładają na banki-sygnatariuszy obowiązek publicznej informacji o skutkach negatywnego i pozytywnego wpływu i wkładzie banku w realizację celów społecznych, a także o postępach we wdrażaniu ZOB i zaangażowaniu w ten proces kluczowych interesariuszy. Zaś niewywiązywanie się z zobowiązań skutkować będzie skreśleniem banku z listy sygnatariuszy ZOB.

2. Sprawozdanie z badania przeprowadzonego w Polsce przez Europejski Kongres Finansowy

2.1. Cel i metoda badania

Badanie eksperckie zostało przeprowadzone przez Europejski Kongres Finansowy w okresie od 29 marca do 13 maja 2019 roku. Jego celem było opracowanie i przedstawienie syntezy opinii kluczowych ekspertów z polskiego rynku finansowego

⁸ W przeciwieństwie do wielu innych zasad i deklaracji podpisywanych przez banki, które dotyczą określonych obszarów działalności bankowej, transakcji lub kierowane są do określonych grup banków (inwestycyjnych, giełdowych, globalnych itp.), np. Principles for Responsible Investment, Deklaracja Praw Człowieka, Carbon Disclosure Project, Global Investor Statement on Climate Change, International Integrated Reporting Council, Global Reporting Initiative, United Nations Global Compact, Equator Principles Association, zrównoważone indeksy giełdowe.

na temat propozycji Zasad Odpowiedzialnej Bankowości, które w zamyśle ich projektodawców winny być uwzględniane w strategiach banków, uwzględniane w ich procesach decyzyjnych oraz raportowane. Uzyskane odpowiedzi ekspertów zostały poddane opracowaniu zbiorczemu i analizie. Na ich podstawie opracowano syntetyczne odpowiedzi na pytania konsultacyjne UNEP FI.

W celu uzyskania opinii na temat projektu Zasad Odpowiedzialnej Bankowości wykorzystano 10 pytań konsultacyjnych zamieszczonych na stronach internetowych UNEP FI oraz sformułowano dwa pytania dodatkowe Europejskiego Kongresu Finansowego (pytanie nr 7 i pytanie nr 10). Pytania konsultacyjne UNEP FI obejmowały 6 pytań skierowanych do wszystkich ekspertów (praktyków i akademików) oraz 4 pytania kierowane tylko do ekspertów z banków. W każdej z tych części dodano 1 pytanie dodatkowe.

Do udziału w konsultacjach zaproszono 90 kluczowych ekspertów z polskiego rynku finansowego, w tym: prezesów banków i członków zarządu odpowiedzialnych za bankowość korporacyjną, inwestycyjną i ryzyko, przedstawicieli środowiska naukowego (25) i organów nadzorczych (8), firm audytorskich i konsultingowych (4) oraz ekspertów niezależnych. Ekspertom przesłano – wraz z pytaniami konsultacyjnymi – materiał w języku angielskim przedstawiający projekt *Zasad Odpowiedzialnej Bankowości* oraz projekt *Szablону Raportowania*. Ekspertom zagwarantowana została anonimowość.

Do Europejskiego Kongresu Finansowego wpłynęło 31 odpowiedzi od ekspertów⁹. Wśród nich byli przedstawiciele:

- 15 wiodących banków komercyjnych (w tym banków zrzeszających banki spółdzielcze, hipotecznych, państwowych),
- organów nadzorczych (3 ekspertów),
- środowiska naukowego (7 ekspertów),
- firm audytorskich i konsultingowych oraz eksperci niezależni (6 ekspertów).

Po wstępnej analizie i zestawieniu wszystkich otrzymanych opinii i odpowiedzi na pytania konsultacyjne, przesłano je ponownie do wybranych z każdej grupy ekspertów (11 z 31 ekspertów; w tym 3 ekspertów z banków) z prośbą o:

- wskazanie szczególnie istotnych, ich zdaniem, fragmentów w odpowiedziach/opiniach innych ekspertów,
- wskazanie w odpowiedziach innych ekspertów opinii, z którymi się nie zgadzają,
- ewentualne zmodyfikowanie lub uzupełnienie własnych opinii.

Na bazie uzyskanych odpowiedzi opracowano syntetyczną opinię ekspertów polskiego rynku finansowego dotyczącą projektu globalnych *Zasad Odpowiedzialnej Bankowości*, a także przygotowano odpowiedzi Europejskiego Kongresu Finansowego na pytania konsultacyjne UNEP FI, będące głosem przedstawicieli polskiego rynku finansowego w procesie globalnych konsultacji, które przesłano do UNEP FI (Załącznik 1).

⁹ Przy czym należy zaznaczyć, że w przypadku kierowania pytań do kilku ekspertów z jednego banku, często uzyskiwano jedną odpowiedź w imieniu wszystkich ekspertów.

2.2. Analiza i interpretacja wyników

Eksperti przedstawili swoje opinie, komentarze, sugestie odnośnie do konsultowanych Zasad Odpowiedzialnej Bankowości, odpowiadając na 12 pytań. Wszyscy eksperci wyrazili swoje opinie, odpowiadając na pierwsze siedem pytań. Przy czym ostatnie pytanie były pytaniem poza konsultacjami UNEP FI, dodanym przez EKF. Natomiast na pytania 8–12 odpowiadali tylko eksperci z banków, prezentując często stanowisko banku w przedmiotowych kwestiach. W ich przypadku pytaniem poza konsultacjami UNEP FI było pytanie 10.

1. *Czy widzisz jakieś luki lub ważne elementy, których Zasady Odpowiedzialnej Bankowości nie obejmują?*

15 z 31 ekspertów (w tym 8 z banków) jednoznacznie stwierdziło, że w ZOB nie ma luk ani też braków ważnych elementów. Do tego 6 kolejnych ekspertów (w tym 2 z banków) nie udzieliło jednoznacznej odpowiedzi na zadane pytanie, tzn. nie wskazało na brak ani istnienie w ZOB luk i elementów wymagających uzupełnienia. Pozostałych (w tym 5 z banków) wskazało na luki i inne elementy, których – ich zdaniem – ZOB nie uwzględniają, m.in.: aspektów wewnętrznego funkcjonowania banków, w tym zagadnień pracowniczych; problemów przeczucia ryzyka kursowego i ryzyka stopy procentowej na klientów; zachęt dla banków do ich wdrażania; w niewystarczającym zakresie aspektów (celów) finansowych funkcjonowania banków (nadają wyraźny priorytet celom środowiskowym i społecznym przed celami finansowymi).

Wiele komentarzy i opinii ekspertów wykraczało poza zakres zadanego pytania, dotyczyło ich stosunku do samej koncepcji zrównoważonej bankowości, jak i ewentualnych problemów z wdrażaniem ZOB do praktyki banków w Polsce, często ze wskazaniem na możliwości ich rozwiązania. Niemniej jednak eksperci byli zgodni, że:

- respektowanie przez banki ZOB będzie miało znaczenie dla poprawy funkcjonowania banków oraz ich wizerunku w społeczeństwie,
- najważniejsze dla całej idei jest pozyskanie przychylności podmiotów rynku finansowego,
- ZOB powinny opierać się na podejściu *comply or explain*,
- w procesie wdrażania ZOB powinno być więcej zachęt zewnętrznych, w tym regulacyjnych, aby w większym stopniu skłaniać instytucje finansowe do prowadzenia tej polityki,
- ZOB mogą stanowić nadrzędną przesłankę prac nad Planem działań Komisji Europejskiej w zakresie zrównoważonego finansowania oraz w stosunku do wytycznych OECD dotyczących odpowiedzialnego prowadzenia biznesu w sektorze finansowym,
- wprowadzanie poszczególnych zasad napotykać będzie na niejednakowe bariery materialno-techniczne i postawy społeczne wynikające m.in. z bardzo zróżnicowanego poziomu cywilizacyjnego.

Zdania ekspertów w dwóch kwestiach znacznie się różniły. Dla jednych przyjęcie ZOB przez banki będzie oznaczało obniżenie ich zysków, a to może być wykorzystywane przez międzynarodowe grupy bankowe, które będą starały się rekompensować utracone zyski w krajach o mniej restrykcyjnych systemach regulacyjnych i nadzorczych. Drudzy – choć w mniejszej liczbie – powoływali się na badania, które wykazały, że w dłuższej perspektywie zrównoważona/odpowiedzialna działalność ma pozytywny wpływ na wyniki finansowe, ocenę i rynkową wycenę podmiotów stosujących takie modele. Zdecydowana większość ekspertów nie zgodziła się z opiniami, że ZOB to próba politycznego zaangażowania banków w realizację polityki społecznej i zadań związanych z ochroną środowiska, czyli zadań rządów państw narodowych oraz władz samorządowych – nie zaś sektora bankowego.

Odpowiedź Europejskiego Kongresu Finansowego przekazana do UNEP FI:

Na polskim rynku finansowym widoczne jest zainteresowanie inicjatywą UNEP FI oraz poparcie dla wprowadzenia *Zasad* wyrażane ze strony zarówno ekspertów bankowych, jak i pozabankowych. Inicjatywa jest oceniana pozytywnie – podkreślane jest duże znaczenie *Zasad* dla poprawy funkcjonowania banków oraz kształtowania dobrego wizerunku w społeczeństwie. W opiniach wskazano na luki i inne ważne elementy, których *Zasady* nie obejmują. Zdaniem ekspertów, konsultowane *Zasady*:

- nadmiernie koncentrują się, a wręcz zostały ograniczone wyłącznie do aspektów ekologicznych i społecznych w oderwaniu od mechanizmów gospodarki rynkowej, które to wymuszają na zarządzających preferowanie zarządzania wartością przedsiębiorstw, a w konsekwencji nadawanie najwyższego priorytetu celom finansowym,
- pomijają tematy związane z walką z hazardem moralnym, który zdominował światowy system finansowy,
- nie obejmują w wystarczającym zakresie aspektów wewnętrznego funkcjonowania banków, w tym zagadnień pracowniczych – sugeruje się uzupełnienie *Zasad* o międzynarodowe normy bezpieczeństwa i higieny pracy (międzynarodowe standardy pracy).

2. *Czy wymagania dotyczące określania celów zapewniają skuteczny mechanizm realizacji celów społecznych? Czy widzisz elementy, które należałoby wprowadzić do wymagań dotyczących określania celów lub, szerzej, Zasad Odpowiedzialnej Bankowości, aby skuteczniej wpływać na zmianę strategii banków?*

11 z 31 ekspertów (w tym 8 z banków) stwierdziło, że wymagania dotyczące określania celów zapewniają skuteczny mechanizm realizacji celów społecznych i nie zaproponowało zmian w tym zakresie, a kolejnych 17 ekspertów (w tym 6 z banków) nie ustosunkowało się bezpośrednio do zadanego pytania, dodając wiele komentarzy, wykraczających poza zakres zadanego pytania. Tylko 4 ekspertów (w tym 1 z banku) stwierdziło, że wymagania dotyczące określania celów nie zapewniają skutecznego mechanizmu realizacji celów społecznych, a 3 ekspertów zaproponowało zmiany polegające m.in. na:

- wprowadzeniu zasady *comply or explain* lub obowiązku stosowania ZOB przez banki,
- egzekwowaniu ZOB przez nadzór bankowy w określonym stopniu,
- wzmocnieniu ZOB w obszarze nadzorczo-regulacyjnym (np. wprowadzenie testu na zgodność kredytu z zasadami, a następnie preferencyjne traktowanie zgodnych kredytów poprzez zastosowanie zmniejszonych wag ryzyka, łagodniejszą ocenę parametrów zdolności kredytowej podczas kontroli dokonywanej przez organy nadzoru).

Niestety, zaproponowane przez ekspertów zmiany nie są zgodne z istotą projektu ZOB, który określa tylko ramy globalne, ale mogą być rozpatrywane na poziomie krajowym czy regionalnym. I na tym poziomie można doprecyzować ZOB, uwzględniając specyfikę bezpośredniego otoczenia. Choć warto podkreślić, że w drugiej rundzie badania eksperci zdecydowanie odrzucili propozycje egzekwowania ZOB przez nadzór bankowy. Ich zdaniem – zresztą zgodnie z intencjami autorów projektu – cele powinny mieć charakter aspiracyjny/stymulujący, a nie regulacyjny.

Dla zapewnienia skuteczności mechanizmu realizacji celów społecznych przez banki, a także wprowadzenia odpowiednich zmian w strategiach banków, eksperci uznali za szczególnie istotne:

- przekonanie akcjonariuszy banków do celowości wdrożenia i stosowania ZOB, uznając to za warunek konieczny,
- pozostawienie bankom swobody w określaniu okresu i granicznych terminów wdrażania poszczególnych etapów,
- ujęcie wskaźników realizacji celów społecznych na liście zadań (KPI) dla kluczowej kadry menadżerskiej, od realizacji których uzależnione jest jej wynagrodzenie zmienne,
- wprowadzenie restrykcji w polityce funduszy inwestycyjnych, które ograniczałyby inwestycje w banki nie stosujące się do ZOB,
- dołączenie do *Zasad Odpowiedzialnej Bankowości* formy przewodnika/ instrukcji dotyczącej definiowania oraz raportowania celów (KPI),
- zdolność banku do samoorganizacji w zakresie realizacji ZOB oraz umiejętne przypisywanie odpowiednich ról pracownikom,
- podjęcie współpracy z odpowiednimi instytucjami (np. naukowymi), ekspertami, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i zainteresowanymi podmiotami rządowymi, aby zapewnić, że pracownicy, a w szczególności członkowie zarządu, będą rozumieć, na czym w praktyce ma polegać realizacja celów bankowości odpowiedzialnej społecznie.

Odpowiedź Europejskiego Kongresu Finansowego przekazana do UNEP FI:

W opinii ekspertów *Zasady* zawierają zbyt dużą liczbę elementów i wymagań, co może zniechęcić banki do ich wdrażania, w szczególności zaś banki o zasięgu lokalnym. Czytając *Zasady*, odnosi się wrażenie, że są one kierowane do dużych struktur organizacyjnych, tzn. regionalnych i globalnych banków.

Zdaniem ekspertów, aby podnieść skuteczność realizacji celów społecznych, *Zasady*:

- powinny mieć zastosowanie zgodnie z podejściem *comply or explain*,
- powinny zawierać załącznik w formie przewodnika/instrukcji dotyczącej definiowania oraz raportowania celów /KPIs,
- nie powinny zawierać terminów dotyczących ustalenia i publikacji przez banki celów; decyzje w tym zakresie powinny pozostać w gestii banków.

3. *Czy Wytyczne dotyczące wdrażania Zasad Odpowiedzialnej Bankowości zawierają jasne wskazówki co do oczekiwań wobec banków i sposobów wdrażania Zasad? Jeśli nie, jakie luki widzisz i jak można uzupełnić te braki/niejasności?*

22 z 31 ekspertów (w tym 13 z banków) stwierdziło, że *Wytyczne* dotyczące wdrażania ZOB zawierają jasne wskazówki co do oczekiwań wobec banków i sposobów ich wdrażania, a 3 ekspertów nie wyraziło jednoznacznie swojej opinii. 6 ekspertów (w tym 2 bankowych) uznało, że *Wytyczne* są zbyt ogólne – nie wskazują precyzyjnie sposobu wdrażania zasad, co może powodować wiele problemów w trakcie ich implementacji; w związku z tym zaproponowano:

- sprecyzowanie sposobu opublikowania przez bank zaangażowania w realizację ZOB,
- sprecyzowanie zasad w obszarze zarządzania ryzykiem,
- ujednoczenie stosowanych standardów, indyktorów, metryk, itd.

W licznych komentarzach eksperci podnieśli kwestie dotyczące problemów zarówno z właściwą interpretacją *Wytycznych*, jak i samą implementacją ZOB. W szczególności zwracali uwagę na:

- zdecydowanie większe dostosowanie *Wytycznych* do potrzeb dużych globalnych banków niż banków lokalnych,
- obszerność dokumentu i konieczność rozważenia zmniejszenia jego objętości oraz zwiększenia zwięzłości przekazu (sugerowano przedstawienie *Wytycznych* w formie łatwej do zrozumienia infografiki),
- konieczność ujednoczenia i doprecyzowania *Wytycznych*, sposobu ich realizacji oraz tempa wdrażania do realiów polskiego sektora bankowego,
- konieczność zapewnienia bankom zewnętrznego wsparcia w całym procesie wdrażania (w szczególności na poziomie operacyjnym) oraz w procesie raportowania (głównie lokalnym bankom),
- problem dodatkowych kosztów, jakie banki poniosą w związku z implementacją i stosowaniem ZOB (realizacja wszystkich wytycznych wymusza na bankach

dedykowanie zespołu ludzi, żeby zrozumieć istotę ZOB, znaczenie dla banku ich wdrożenia, a także przełożyć je na działalność operacyjną),

- konieczność zwiększenia świadomości klientów i proponowali bankom wspieranie programów edukacji finansowej oraz bardziej aktywną współpracę z uczelniami o profilu ekonomicznym.

Eksperci zasugerowali również zorganizowanie strony internetowej zawierającej zbiór najlepszych praktyk w zakresie stosowania ZOB, co może być pomocne dla wszystkich instytucji zarówno tych, które będą chciały dołączyć do grona banków sygnatariuszy, jak i tych, które będą chciały zwiększyć efektywność implementacji oraz korzyści z ich stosowania.

Odpowiedź Europejskiego Kongresu Finansowego przekazana do UNEP FI:

Zdaniem ekspertów, *Wytyczne:*

- są zdecydowanie lepiej dostosowane do specyfiki banków globalnych niż banków lokalnych,
- są bardzo rozbudowane i powinny zostać przedstawione w formie – łatwej do zrozumienia – infografiki,
- powinny precyzować sposoby i metody ustalania wpływu banku na otoczenie (zawierać ujednolicone standardy),
- wymagają uzupełnienia informacji o warunkach weryfikacji raportu przez UNEP FI (np. kryteriach oceny, ewentualnych kosztach dla banku),
- powinny mocniej akcentować sposoby realizacji *Zasad*, z podaniem praktycznych przykładów (szczególnie z praktyki banków lokalnych),
- wymagają dokładniejszego określenia sposobu organizacji wsparcia merytorycznego przez UNEP FI (nie jest jasne, czy będzie ono możliwe na poziomie narodowym, np. poprzez dostęp do konsultanta w krajowych Centrach UNEP lub innej instytucji koordynującej, co jest ważne dla banków lokalnych).

4. Czy proponowany Szablon Raportowania wyjaśnia, co banki są zobowiązane raportować?

W odpowiedzi na to pytanie aż 28 z 31 ekspertów (w tym 14 z banków) odpowiedziało, że *Szablon Raportowania* jest czytelny, zrozumiały i zapewnia odpowiednią elastyczność raportowania. Ale pojawiły się też obawy, że odpowiedzi na niektóre pytania w Szablone mogą naruszać zasadę dostępu do informacji niejawnych. W komentarzach eksperci podkreślali dużą swobodę w zakresie raportowania, jaką pozostawia bankom *Szablon*, ale też wskazywali na brak informacji o warunkach weryfikacji raportu przez UNEP FI (np. informacji o odpłatności). Zdania ekspertów różniły się odnośnie do zasadności odrębnego raportowania w zakresie ZOB:

- największą grupę stanowili eksperci uznający zasadność odrębnego raportowania – ich zdaniem takie raportowanie pozwoli na efektywną weryfikację stosowania przez bank ZOB; ponadto zmobilizują banki do doskonalenia i podejmowania kolejnych działań,

- część ekspertów uważała, że skoro banki publikują informacje dotyczące realizacji celów społecznych w innych raportach, tworzenie kolejnej ścieżki raportowania jest zbędne,
- kilku ekspertów było zdania, że realizacja zasad nie powinna podlegać obowiązkowemu raportowaniu.

Zgodnie z ZOB, banki, które staną się sygnatariuszami, będą zobowiązane do raportowania w tym zakresie do UNEP FI, ale nie oznacza to dla nich wszystkich tworzenia kolejnego, odrębnego raportu. Zakres wymaganych w *Szablonie* informacji w przypadku wielu banków (szczególnie dużych i średnich, banków notowanych na giełdach papierów wartościowych) jest w dużej części raportowany dobrowolnie lub obowiązkowo. W takiej sytuacji wystarczy, że bank dołączy w *Szablonie* link do odpowiedniej strony www. Problem przygotowania raportowanych informacji od podstaw może pojawić się w przypadku banków (m.in.: lokalnych, spółdzielczych), które nie raportują w tak szerokim zakresie. Do tego raportowanie planowanego zakresu działań będzie wymagało przygotowania informacji od podstaw w zasadzie przez wszystkie banki, dlatego też powinna być możliwość dołączenia do *Szablону* odrębnych plików lub zwiększona ilość słów możliwych do zamieszczenia w odpowiedzi.

Odpowiedź Europejskiego Kongresu Finansowego przekazana do UNEP FI:

Zdecydowana większość ekspertów uznała, że *Szablon Raportowania* jest czytelny, zrozumiały i zapewnia odpowiednią elastyczność raportowania. Ale pojawiły się też obawy, że odpowiedzi na niektóre pytania w *Szablonie* (np. pkt. 2.1; 4.1.) mogą naruszać zasadę niejawności informacji. W związku z tym zaproponowano zastosowanie reguły *comply or explain*.

5. *Czy informacje wymagane w Szablonie Raportowania są pomocne w ocenie działań banków w zakresie zrównoważonego rozwoju? Czy jakieś dodatkowe informacje powinny być wymagane w tym celu? Czy i jak uprościłbyś Szablon Raportowania?*

Większość ekspertów, tzn. 20 z 31 (w tym 12 z banków), uważa, że informacje w *Szablonie Raportowania* są wystarczające do oceny działań banków w zakresie zrównoważonego rozwoju i nie wymaga on żadnych zmian, tzn. ani rozszerzenia, ani uproszczenia. 4 ekspertów uznało, że informacje w *Szablonie Raportowania* w zasadzie są wystarczające do oceny działań banków w zakresie zrównoważonego rozwoju, ale zasugerowali uzupełnienie szablonu o:

- informacje dotyczące kredytów niezgodnych z ZOB,
- określone rodzaje wskaźników (w szczególności w sekcji dotyczącej wpływu), które byłyby zalecane, by zogniskować uwagę banków na konkretnych kwestiach,
- treści dotyczące: ryzyka *cybersecurity*, odpowiedzialności etycznej banków, CSR i koordynacji działań w zakresie promocji działań banków i komunikacji

społecznej, działań banków na rzecz walki z wykluczeniem finansowym i wzrostem ekonomiczno-finansowej świadomości ludności, poszerzenia współpracy ze środowiskiem naukowym.

3 ekspertów zaproponowało zmiany w *Szablonie*, jak: uproszczenie poprzez eliminację punktów niestanowiących wartości dodanej, czy wiążących się z ujawnieniem informacji stanowiących tajemnicę banku lub też informacji będących treścią innych raportów przygotowywanych przez bank; skrócenie raportu do 2–3 stron. Tylko 1 ekspert uznał informacje w *Szablonie* za niewystarczające do oceny działań banków w zakresie zrównoważonego rozwoju z uwagi na ich ogólny, opisowy charakter (jego zdaniem raporty powinny mieć charakter ilościowy, zawierać informacje, jaki wpływ bezpośredni i pośredni mają banki na emisję zanieczyszczeń środowiskowych, opierając się na wypracowanej i zharmonizowanej metodologii, także uwzględniając powiązania międzysektorowe).

Odpowiedź Europejskiego Kongresu Finansowego przekazana do UNEP FI:

Zdecydowana większość ekspertów uznała, że informacje w *Szablonie Raportowania* są wystarczające do oceny działań banków w zakresie zrównoważonego rozwoju i nie wymaga on zmian. Ekspertcy sugerują, aby w przypadku raportowania planowanych działań (nie ujawnianych w innych raportach) umożliwić bankom załączenie dodatkowego pliku lub komentarza dłuższego niż 50 słów.

6. *Proszę przedstawić wszelkie komentarze i sugestie zmian. Może to obejmować również sugestie dotyczące dodatkowych odniesień do odpowiednich regulacji źródłowych, które należy uwzględnić w Wytocznych dotyczących wdrażania Zasad.*

Wiele komentarzy i sugestii przedstawionych przez ekspertów w tym punkcie odnosiło się do dostosowania ZOB do warunków polskiego sektora bankowego. 9 z 31 ekspertów (w tym 6 z banków) nie przedstawiło dodatkowych komentarzy ani sugestii zmian. Ekspertcy sugerowali m.in.:

- doprecyzowanie oczekiwanej formy raportowania instytucji prowadzących działalność bankową w wielu krajach,
- pozostawienie bankom swobody zarówno w przyjęciu rekomendowanych ZOB, jak i standardu komunikowania się z rynkiem w tej sprawie,
- zwiększenie skuteczności ZOB poprzez globalne standardy regulacyjne, które nakazywałyby, czy sugerowałyby bankom postępowanie zgodne z nimi,
- opracowanie jednolitych, wspólnych dla wszystkich banków definicji podstawowych pojęć,
- zapewnienie powszechności stosowania ZOB jako warunku ich skuteczności,
- powiązanie realizacji ZOB z rolą banku w zakresie chronienia klientów przed szkodliwą dla nich asymetrią informacji.

- sprecyzowanie sposobu, w jaki banki miałyby oddziaływać na przemysł,
- rozważenie wprowadzenia fazy *target-setting* już na etapie „banku startera” (dzięki czemu będzie mógł on oczekiwać wsparcia i doradztwa szybciej niż w standardowym procesie).

Ponadto eksperci sugerowali oparcie stosowania ZOB na regule *comply or explain*, a także wskazywali na konieczność budowania wewnętrznej wiedzy specjalistycznej wspomagającej rozumienie celów zrównoważonego rozwoju, paryskiego porozumienia klimatycznego, wytycznych ONZ dotyczących biznesu, praw człowieka i innych krajowych, regionalnych lub międzynarodowych ram. W opiniach ekspertów zasadne byłoby w przypadku polskiego rynku bankowego powołanie grupy roboczej ds. ZOB (np. w ramach ZBP), która zajęłaby się dostosowaniem ZOB i *Wytycznych* do uwarunkowań krajowych, a także koordynacją procesów wdrażania zasad i raportowania przez krajowe banki. Eksperci zwrócili również uwagę na konieczność podjęcia aktywniejszych działań w zakresie upowszechniania ZOB. Jednocześnie mocno zaakcentowali problem kosztów, które każdy bank wdrażający i stosujący zasady będzie zmuszony ponieść, m.in.: na utworzenie stanowiska czy komórki organizacyjnej, która będzie koordynowała proces wdrażania zasad, monitorowała ich stosowanie i odpowiadała za raportowanie. Kolejne koszty wiążą się z koniecznością przygotowania i edukacji interesariuszy zewnętrznych w zakresie tematów związanych z odpowiedzialną bankowością, celami SDG's i innymi, czy koniecznością pozyskiwania od klientów coraz większej ilości danych dotyczących kwestii społecznych i środowiskowych. Do tego należy wziąć pod uwagę utracone korzyści banków z uwagi na ograniczenie czy rezygnację z finansowania dóbr konsumpcyjnych i inwestycyjnych o negatywnym wpływie na środowisko i społeczeństwo. Eksperci zasugerowali przeprowadzenie i przeanalizowanie rachunku potencjalnych kosztów i korzyści wdrożenia i stosowania ZOB przez banki w Polsce. Jest to szczególnie ważne dla banków lokalnych, dla których koszty nie związane bezpośrednio z działalnością biznesową stanowią już istotną barierę funkcjonowania.

Odpowiedź Europejskiego Kongresu Finansowego przekazana do UNEP FI:

Eksperci sugerują:

- wyeliminowanie wątpliwości interpretacyjnych poprzez opracowanie jednolitych dla wszystkich banków definicji podstawowych pojęć,
- zorganizowanie internetowego repozytorium raportów, z możliwością zgłaszania – przez nie anonimowych interesariuszy banków – uwag i komentarzy do udostępnionych raportów, a po ich weryfikacji (np. przez UNEP FI) opublikowanie na stronach www,
- określenie języka lub języków, w jakich miałyby być raportowane informacje (ważne dla banków lokalnych, dla których tłumaczenie raportowanych treści byłoby dodatkowym obciążeniem),
- rozszerzenie oferowanego przez UNEP FI wsparcia kierowanego do sygnatariuszy, tzn.: umożliwienie dostępu do wsparcia podmiotom rozważającym wprowadzenie *Zasad*,
- doprecyzowanie oczekiwanej formy raportowania instytucji prowadzących działalność bankową w wielu krajach.

7. *Jak wyobrażałbyś sobie monitoring realizacji Zasad Odpowiedzialnej Bankowości mający na celu sprawdzanie wiarygodności przekazywanych przez banki informacji?*

Ekspertci – w odpowiedziach na pytanie o przebieg monitoringu realizacji ZOB – w zasadzie (z wyjątkiem 4 ekspertów) byli zgodni, że publikowane raporty powinny podlegać weryfikacji. Jednak nie było zgodności między ekspertami, kto tej weryfikacji, w jakim zakresie i jak często ma dokonywać. W odpowiedzi na to pytanie:

- 11 ekspertów (w tym 3 z banków) jest zdania, że wiarygodność informacji powinna być weryfikowana przez dyscyplinę rynkową,
- 8 ekspertów (w tym 5 z banków) uznało, że wiarygodność informacji powinna być weryfikowana przez UNEP FI (4 z banków) lub inną instytucję krajową związaną z koordynacją i wdrażaniem ZOB, np. ZBP,
- 5 ekspertów bankowych jest zdania, że wiarygodność informacji powinna być weryfikowana przez niezależny audyt dobrowolny (2 ekspertów) lub obowiązkowy (4 ekspertów),
- 4 ekspertów (w tym 1 z banku) jest zdania, że wiarygodność przekazywanych informacji nie powinna podlegać żadnej weryfikacji,
- 3 ekspertów uznało, że wiarygodność informacji powinna być weryfikowana przez nadzór.

Zaproponowano także zorganizowanie internetowego repozytorium raportów z możliwością zgłaszania przez interesariuszy banków – w sposób jawny – uwag i komentarzy do udostępnionych raportów, a po ich weryfikacji (np. przez UNEP FI, czy określoną krajową instytucję), opublikowanie potwierdzonych przypadków niewiarygodnych informacji na stronach www.

2.3. Pytania wyłącznie do banków

Na te pytania odpowiadali tylko eksperci reprezentujący 15 banków komercyjnych w Polsce, wśród których były spółki-córki banków zaangażowanych bezpośrednio w opracowywanie ZOB. W tej grupie wyraźnie widoczna była dobra orientacja ekspertów co do samej idei, jak również procesu wdrażania i stosowania ZOB. Wszyscy eksperci bankowi potwierdzili zgodność ZOB z aspiracjami ich banków, a 9 z nich uznało je za skuteczny instrument stymulujący zmiany w ich bankach. Podkreślali przy tym, że ZOB są nie tylko zgodne z ich aspiracjami, ale nawet wykraczają poza politykę i cele banku w tym zakresie, a ponadto są odpowiednio przygotowane do wprowadzenia do polityki banku.

Wszyscy eksperci bankowi ocenili również, że charakter ZOB zapewnia bankom wystarczającą elastyczność w realizacji różnych modeli biznesowych w połączeniu ze wspieraniem zrównoważonego rozwoju. Zauważono przy tym, że wprowadzanie poszczególnych zasad do banku będzie powodowało przebudowę jego polityki finansowania zarówno osób fizycznych, jak i przedsiębiorstw, co wymaga odpo-

wiednio długiego okresu. Zasugerowano rozważenie możliwości wydłużenia terminów poszczególnych etapów wdrażania ZOB (szczególnie dla lokalnych banków-starterów).

W przypadku pytania o atrakcyjność ZOB w kontekście zachęcenia do podpisania się pod nimi, wszyscy eksperci bankowi potwierdzili ich atrakcyjność dla ich banków. 3 banki jednoznacznie zadeklarowały zamiar podpisania ZOB, a tylko 2 banki uzależniły ich podpisanie od decyzji w ramach całej grupy bankowej. Pozostali eksperci bankowi nie wykluczyli podpisania ZOB w przyszłości, po wcześniejszym przedyskutowaniu inicjatywy, a także po obserwacji ich funkcjonowania w innych bankach i od możliwości określenia potencjalnych kosztów i korzyści wdrożenia ZOB. Implementacja zasad z uwagi na spełnienie przez banki wielu warunków wymaga zapewnienia relatywnie długiego okresu, tzn. pozwalającego na dostosowanie tempa wdrażania (w zakresie: wypracowania procedur, rozbudowy funkcji monitorowania, oceny wpływu na działalność banku, czy skorygowanie strategii biznesowych) do możliwości organizacyjno-technicznych banku.

Pytanie EKF: *Czy i w jakim stopniu Zasady Odpowiedzialnej Bankowości mogą wpłynąć na poprawę oferty i jakości usług:*

- a) *w zakresie produktów własnych,*
- b) *w zakresie dystrybucji produktów od podmiotów zewnętrznych (np. polis ubezpieczeniowych, funduszy inwestycyjnych, obligacji korporacyjnych itp.)?*

W przypadku odpowiedzi na pytanie dodatkowe, wszyscy eksperci bankowi nie mieli wątpliwości, że ZOB wpłyną na poprawę oferty i jakości usług. Ich zdaniem doprowadzą do zmiany struktury portfela produktów i usług na rzecz produktów zrównoważonych oraz będą stymulować i intensyfikować dialog z interesariuszami. Jednak określenie stopnia wpływu okazało się trudnym zadaniem. W zakresie produktów własnych eksperci twierdzili, że ZOB pozwolą na:

- lepsze ich dostosowanie do potrzeb klientów,
- wspieranie realizacji celów społecznych i środowiskowych, np. edukacja finansowa klientów, bezpłatne rachunki dla mniej zamożnych osób, finansowanie ekologicznych produktów itp.,
- digitalizację procesów oraz wprowadzenie produktów bankowych wspierających cele społeczno-klimatyczne,
- zoptymalizowanie procesów,
- tworzenie produktów i usług, które u swych podstaw mają elementy budowania świadomości z zakresu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska,
- rozwój produktów i usług, które odpowiadają na potrzeby społeczne (np. dedykowane grupom narażonym na wykluczenie).

Natomiast w zakresie dystrybucji produktów od podmiotów zewnętrznych (np. polis ubezpieczeniowych, funduszy inwestycyjnych, obligacji korporacyjnych itp.), ZOB zmobilizują banki do każdorazowej weryfikacji produktów pod kątem zgodności z nimi.

Odpowiedzi ekspertów bankowych na to pytanie w większości przypadków są dość ogólnikowe, na poziomie deklaracji, polityki czy wartości bankowych. Można nawet stwierdzić, że rozczarowują w kontekście odpowiedzi udzielonych na pozostałe pytania, które sugerowały dużo większe realne zaangażowanie banków w realizację celów ekologicznych i społecznych w obszarze oferowanych produktów i usług.

Odpowiedzi Europejskiego Kongresu Finansowego na przekazane do UNEP FI:

Pytanie 7. *Czy Zasady są zgodne z aspiracjami Twojego banku i, czy stanowią skuteczny instrument stymulujący zmiany w Twoim banku? Jeśli nie, co byś zaproponował?*

Wszyscy eksperci bankowi potwierdzili zgodność *Zasad* z aspiracjami ich banków, a 9 z nich wyraźnie potwierdziło ich stymulujący charakter. Podkreślali przy tym, że **Zasady są nie tylko zgodne z ich aspiracjami, ale nawet wykraczają poza politykę i cele banku w tym zakresie, a ponadto** są odpowiednio przygotowane do wprowadzenia do polityki banku.

Ekspert sugerował wydłużenie terminów wdrażania poszczególnych etapów *Zasad*, w szczególności dla lokalnych banków-starterów.

Pytanie 8. *Czy Zasady zapewniają bankom wystarczającą elastyczność umożliwiającą realizację różnych modeli biznesowych w połączeniu ze wspieraniem zrównoważonego rozwoju? Jeśli nie, jakie zapisy zaproponowałbyś?*

Wszyscy eksperci bankowi ocenili, że *Zasady* zapewniają bankom wystarczającą elastyczność realizacji różnych modeli biznesowych w połączeniu ze wspieraniem zrównoważonego rozwoju.

Pytanie 9. *Czy proponowane Zasady są dla Twojego banku na tyle atrakcyjne, że zachęcają do podpisania się pod nimi? Jeśli nie, to jak można ten problem rozwiązać?*

Wszyscy eksperci bankowi potwierdzili atrakcyjność *Zasad* dla ich banków, przy czym:

- 3 banki jednoznacznie zadeklarowały zamiar podpisania *Zasad*,
  - 2 banki uzależniły podpisanie *Zasad* od decyzji w ramach całej grupy bankowej.
- W komentarzach eksperci bankowi wskazali na pewne niedogodności, a w szczególności:
- spełnienie przez banki wielu warunków, zwłaszcza konieczność reorganizacji zarządzania,
  - ograniczoną bazę danych i trudności w dokonaniu analizy potencjalnych korzyści i kosztów implementacji *Zasad*,
  - brak zapewnienia bankom implementującym *Zasady* korzyści w postaci np. promocji wśród inwestorów krajowych i zagranicznych,
  - brak swobody w dostosowaniu okresów przejściowych we wdrażaniu kolejnych etapów lub elementów *Zasad*.

Pytanie 10. *Jak Twój bank zareaguje na tę inicjatywę? Wybierz jedną z poniższych opcji:*

Banki wybrały następujące opcje odpowiedzi:

- 3 banki – *Zaangażuje się wcześniej i poprze Zasady/zostanie endorserem,*
- 5 banków – *Przedyskutuje wewnętrznie wsparcie Zasad jako endorser i sprawdzi, czy są one dobrym rozwiązaniem,*
- 5 banków – *Będzie obserwował funkcjonowanie Zasad przez jakiś czas i zobaczy za rok lub dwa, czy warto zostać sygnatariuszem.*

W przypadku tej opcji odpowiedzi, dwa banki uwarunkowały zostanie sygnatariuszem *Zasad*. Pierwszy – od zwiększenia skali swojej działalności, natomiast drugi od zapewnienia relatywnie długiego okresu implementacji, tzn. pozwalającego na dostosowanie tempa wdrażania (w zakresie: wypracowania procedur, rozbudowy funkcji monitorowania, oceny wpływu na działalność banku, czy skorygowanie strategii biznesowych) do możliwości organizacyjno-technicznych banku.

- 2 banki – Inne – *proszę określić*.

Bank zgadza się z ideą *Zasad*, ale dostrzega barierę w postaci ograniczeń techniczno-organizacyjnych. Jednak nie wyklucza wdrożenia *Zasad* po wyeliminowaniu istniejących obecnie ograniczeń, czy w przypadku doprecyzowania implementacji *Zasad* do działalności banków spółdzielczych.

Bank popiera *Zasady*, ale uważa, że wpisują się one w inne inicjatywy, jak: *Sustainable Finance* oraz *Circular Economy*, w które bank jest już zaangażowany.

Podsumowanie

1. Na polskim rynku finansowym widoczne jest zainteresowanie inicjatywą UNEP FI oraz poparcie dla wprowadzenia ZOB wyrażane ze strony zarówno ekspertów bankowych, jak i pozabankowych. Inicjatywa jest oceniana pozytywnie – podkreślane jest duże znaczenie stosowania ZOB dla poprawy funkcjonowania banków oraz kształtowania dobrego ich wizerunku.
2. Nikt nie ma wątpliwości, że banki nie są z założenia organizacjami filantropijnymi i aby kontynuować działalność i rozwijać się, muszą generować nadwyżki finansowe. Dlatego też, aby banki podjęły działania w zakresie wdrażania i stosowania ZOB, muszą widzieć korzyści nie tylko dla społeczeństwa, lecz także dla siebie. I mimo oparcia ZOB na modelu win-win, w którym z założenia każdy zyskuje, korzyści dla banków (oprócz wizerunkowych) są mało widoczne.
3. Eksperti są zgodni, że kluczowe dla wdrożenia ZOB jest przekonanie właścicieli banków co do zasadności ich stosowania.
4. Skuteczność ZOB jest zależna od powszechności ich stosowania. Dlatego też w opiniach i sugestjach wielu ekspertów poruszane były problemy związane ze stworzeniem systemu zachęt dla banków stosujących ZOB lub nawet ich uregulowaniem.
5. Banki zdają sobie sprawę ze swoich ograniczeń i możliwości, dlatego też w wielu przypadkach ich opinie i deklaracje są bardzo ostrożne. Pozytywnie należy ocenić to, że żaden z banków nie wykluczył wdrożenia ZOB po wyeliminowaniu istniejących ograniczeń materialno-techniczno-organizacyjnych (w tym możliwości sporządzenia rachunku potencjalnych kosztów i korzyści na podstawie sprawdzonych danych).
6. Eksperti zwracają uwagę na aspekt dobrowolności stosowania ZOB, a jednocześnie obowiązek raportowania przez podmioty je stosujące. Wzbudza to wiele

wątpliwości, uwag krytycznych, ale też skutkuje propozycjami korekt i nowych rozwiązań.

7. Eksperti – mając na uwadze z jednej strony globalny charakter ZOB, a z drugiej odmienności historyczne, kulturowe czy polityczne między krajami – w swoich opiniach wskazali na ich wady i zalety oraz problemy związane z wdrażaniem, stosowaniem i raportowaniem ZOB, skupiając się głównie na rynku polskim. W opiniach podnoszono zasadność dalszych dyskusji w celu wypracowania jak najefektywniejszego dla polskiego rynku modelu w ramach globalnej koncepcji.

Załącznik 1

RESPONSES OF THE EUROPEAN FINANCIAL CONGRESS TO THE CONSULTATION QUESTIONS OF THE UNEP FI

i. For all participants

Responses to questions 1–6 are summary opinions of 31 key experts from the Polish financial market

Question 1. Are there any gaps or elements that the *Principles* do not cover? How should this be addressed?

In the Polish financial market, both banking and non-banking experts show interest in the UNEP FI and support for the introduction of the *Principles*. The initiative is viewed positively and a great significance of the *Principles* for improving the functioning of banks as well as for building their positive image in the society is emphasized.

The opinions have indicated gaps and other important issues that the *Principles* fail to cover. According to the experts, the *Principles*:

- are overly focused on, or even limited to, environmental and social issues, in isolation from market economy mechanisms which make managers prefer value based management and, consequently, give priority to financial goals,
- overlook the issues related to fighting moral hazard, which has dominated the world financial system,
- fail to adequately cover the issues of the internal functioning of banks, including labour issues – it is suggested that the *Principles* should be supplemented with international workplace health and safety standards (international work standards).

Question 2. Do the current target setting requirements provide an effective mechanism for driving banks' alignment with and contribution to society's goals? Do you see elements in the target setting requirements or the *Principles* more broadly that could be strengthened/introduced to drive change even more effectively?

In the experts' opinion, the *Principles* include too many elements and requirements, which may discourage banks from implementing them – this in particular applies to local banks. When reading the *Principles*, it seems that they are intended for large organisational structures, i.e. regional and global banks.

According to the experts, in order to ensure more effective implementation of society's goals, the *Principles*:

- should apply on a comply-or-explain basis,
- should include an annex in the form of a guide/instruction on defining and reporting goals/KPIs,

- should not include time-limits for banks to determine and publish goals – relevant decisions in this respect should be taken by the banks themselves.

Question 3. Does the Implementation Guidance provide clear guidance on what is expected from banks and on how to implement the *Principles*? If not, what gaps do you see and how could they be addressed?

According to the experts, the *Guidance*:

- is definitely better adapted to the specifics of large global banks than those of local banks,
- is very extensive and should be presented as an easy-to-understand infographic,
- should specify the methods and means of determining the bank's impact on its environment (include uniform standards),
- needs to be supplemented with information about the terms of report verification by UNEP FI (e.g. assessment criteria or costs for the bank, if any),
- should place more emphasis on the means of implementation of the *Principles*, while providing practical examples (in particular, based on the practice of local banks),
- needs to specify how substantial support from the UNEP FI will be organised (it is not clear whether it will be offered at a national level, e.g. through access to a consultant from a national UNEP Centre or from another coordinating institution, which is important to local banks).

Question 4. Is the *Reporting template* clear about what banks are required to report on?

A vast majority of experts have agreed that the *Reporting Template* is clear, understandable and provides for sufficient flexibility of reporting. However, concerns have been raised that responses to some questions in the *Template* (e.g. items 2.1; 4.1.) might violate the principle of secrecy. Hence, the comply-or-explain approach was proposed.

Question 5. Is the information required in the reporting template helpful for assessing a bank's sustainability performance? Is there any additional information that should be requested for this purpose?

A vast majority of the experts have agreed that information in the *Reporting Template* is sufficient to assess banks' sustainability performance and requires no changes. The experts suggest that for reporting scheduled activities (not disclosed in other reports), banks should be allowed to include an additional file or a comment containing more than 50 words.

Question 6. Please provide any additional comments, inputs and suggestions for changes. This could include suggestions for additional reference to relevant resources to include in the Implementation Guidance.

The experts suggest:

- eliminating doubts as to interpretation by providing uniform definitions of basic terms for all banks,
- setting up an Internet report repository where non-anonymous bank stakeholders could make comments and remarks on available reports; and publishing such comments and remarks following verification (e.g. by UNEP FI),
- specifying the language(s) in which information would have to be reported (which is significant from the point of view of local banks, for whom the requirement to have the reports translated would constitute an additional burden),
- extending the support offered by the UNEP FI to the signatories, i.e. ensuring access to such support to the entities considering the implementation of the *Principles*,
- specifying an expected form of reporting for multinational banking institutions in greater detail.

ii. For banks only:

Responses to questions 7–10 are summary opinions of experts from 15 banks operating in Poland.

Question 7. Are these *Principles* in line with your bank's aspirations and are they an effective framework for guiding and accelerating changes in your bank? If not, what would you propose changing?

All banking experts have confirmed that the *Principles* are in line with their banks' aspirations and 9 of them have explicitly confirmed that the *Principles* accelerate changes. They also emphasized that the *Principles* are not only in line with their aspirations, but even go beyond the bank's policy and objectives in this respect, and are also adequately prepared to be incorporated into the bank's policy.

The experts have suggested that the time-limits for implementing successive stages of the *Principles* should be extended, in particular for local starter banks.

Question 8. Do the *Principles* allow for sufficient flexibility for banks in different contexts, with different business models and at different points in their sustainability journey? If not, what provisions would you suggest?

All banking experts have estimated that the *Principles* allow for sufficient flexibility for banks to pursue different business models, while promoting sustainable development.

Question 9. Do the current requirements and formulation of the *Principles* pose any challenges that would deter your bank from endorsing and ultimately signing up to these *Principles*? If so, what are they and how would you propose to address them?

All banking experts have confirmed the attractiveness of the principles for their banks, with:

- 3 banks clearly declaring their intention to sign the *Principles*,
- 2 banks making the signing of the *Principles* conditional on the decision of their entire banking group.

In their comments, the banking experts have indicated certain inconveniences, in particular:

- the need to meet a range of requirements, especially the need to reorganise management,
- a limited database and difficulties in analysing potential costs and benefits of the *Principles* implementation,
- no benefits for banks implementing the *Principles*, such as promotion among domestic and foreign investors,
- no freedom to adapt transitional periods in the process of implementing successive stages or elements of the *Principles*.

Question 10. How is your bank likely to respond to this initiative? Please select one option below:

The banks have selected the following options:

- **3 banks** – *Engage early on and support the Principles/become endorsers*
- **5 banks** – *Discuss endorsing internally and see if the Principles are a good fit*
- **5 banks** – *Observe for a while and see in a year or two if becoming a signatory is the right thing for your bank.*

In this option, two banks have made the signing of the *Principles* conditional upon certain factors. The first bank has made it dependent on expanding the scale of its operations, and another bank – on being provided with a relatively long implementation period to allow for adapting the pace of implementation (as regards the establishment of procedures, expansion of monitoring functions, assessment of the impact on bank's operations or adjustment of business strategies) to the bank's organisational and technical capabilities.

- **2 banks** – *Other – please specify*

The bank agrees with the idea behind the *Principles*, yet it sees the barrier in the form of technical and organisational constraints. However, it does not exclude the implementation of the *Principles* after the current constraints have been eliminated or the rules of implementation of the *Principles* in cooperative banks have been specified.

The bank supports the *Principles*, but believes that they are in line with other initiatives, such as *Sustainable Finance and Circular Economy*, in which the bank is already involved.